

SPIS TREŚCI

Część pierwsza — PATRIARCHOWIE

I. POSŁANNICTWO ABRAHAMAMA 7

Abram, Semita z Ur w Szinear, na wezwanie Boga opuszcza miasto rodzinne, zabierając ze sobą swoją rodzinę. Mezopotamia około roku 2000 przed Chrystusem; dawność różnych jej cywilizacji; kolejne fale Sumerów i Semitów; panowanie Hammurabiego. Plemię Abrama w drodze: Charan, pierwsze przejście przez ziemię Kanaan, Sychem; pobyt w Egipcie i powrót do Kanaanu; Bóg w cudowny sposób daje Patriarsze potomstwo, zawiera z nim Przymierze, zmienia imię Abram na Abraham i nakazuje zwyczaj obrzezania. Zniszczenie Sodomy i Gomory. Ostatnia próba: ofiara Izaaka. Śmierć Abrahama.

II. ŻYCIE PATRIARCHALNE 32

Przez trzy wieki, korzystając z równoczesnego zmierzchu potęgi Egiptu i Mezopotamii, ziemia Kanaan nie należy do nikogo (2000—1700); potomkowie Abrahama prowadzą tu życie koczownicze nie mieszając się z tubylcami. Małżeństwo Izaaka z Rebeką. Ich synowie Ezaw i Jakub: historia z miską soczewicy, jej znaczenie. Jakub; sen o drabinie sięgającej nieba, pobyt u Labana, powrót i walka z Aniołem. Życie patriarchalne; jego charakter: prostota, wiara, poczucie wspólnoty. Historia Józefa sprzedanego przez braci; jego powodzenie w Egipcie. Ścisły związek między opowiadaniem biblijnym i wydarzeniami historii egipskiej; najazd Hyksosów; funkcjonowanie państwa faraon-

nów. Józef osadza swych braci w Delcie i wprowadza swego starego ojca (1750?).

III. WIARA I TRADYCJA 57

Posłannictwo Patriarchów; podobni do mistyków czynu są natchnieni przez Boga i wyrażają Jego wolę. Monoteizm istotną podstawą ich myśli religijnej. Tradycja dotycząca początków ludzkości: stworzenie świata i człowieka; raj utracony; potop i Noe; wieża Babel i rozproszenie narodów. Psychologiczna głębia i piękno tych wielkich wątków. Zestawienie z mitami sumeryjskimi i semickimi (Noe i Gilgamesz); hipotezy podsuwane przez archeologię. Tradycja taka, jaką podaje Biblia, jest wyższa od starych baśni mezopotamskich tak przez swój absolutny monoteizm, jak i przez swe dokładne a trafne ujęcie przyszłości ludzkiej. Jak tradycja ta została przekazana: pismo klinowe i pamięć.

Część druga — MOJŻESZ I ZIEMIA KANAAN

I. WÓDZ 83

Pobyt Izraela w Egipcie: ziemia Goszen. Faraonowie, którzy wypędzili Hyksosów, prześladują wszystkich Azjatów, zwłaszcza Hebrajczyków. Bóg nakazuje Mojżeszowi, by naród wybrany — strażnika Obietnicy — wyrwał z egipskiej tyranii. Problem dat: kiedy umiejscowić Wyjście z Egiptu? Czy około roku 1440? czy 1225? Stosunek tego wydarzenia do historii egipskiej w obydwu wypadkach. Czy Egipt wywarł wpływ na Izraela? Wyruszenie ku Ziemi Obiecanej. Epizody tego Wyjścia: cudowne przejście przez Morze Czerwone, liczne cuda; na górze Synaj Bóg daje Mojżeszowi Tablice Przykazań. Izrael, „lud o twardym karku”: jego grzechy, jego bunty, jego kary i długie błądzenie po pustyni. Nawet sam Mojżesz zostaje ukarany przez Boga i umiera przed wejściem do Ziemi Obiecanej. Zagadnienie pisma: czy Mojżesz był jednym z protagonistów alfabetu?

II. ZAKON I ZIEMIA 114

Mojżesz daje ludowi hebrajskiemu organizację polityczną i prawo, a przede wszystkim zapewnia religii silną podbudowę. Objawia imię Boga; jest nim imię: Jahwe. Ogłasza Dekalog, organizuje kult. Doprowadza Izraela do bram Ziemi Obiecanej. Położenie ziemi Kanaan pod względem geograficznym, ekonomicznym i historycznym. Gdy Hebrajczycy przychodzą do niej, jest to znowu kraj bez panów; doniosłość inwazji aryjskiej w tej epoce. Jacy będą nieprzyjaciele Izraela? Filistyni, Kanaanejczycy, przeróżni Beduini.

III. JOZUE I SĘDZIOWIE 142

Epopeja wojenna Izraela w wieku XII i XI. Jozue; cudowne przejście Jordanu i zdobycie Jerycha (równocześnie wojna trojańska). Sędziowie: epizody chronologiczne nie powiązane a mające na celu uwypuklenie wartości moralnych i duchowych. Prorokini Debora; wyprawa Gedeona; córka Jeftego; bohaterskie czyny Samsona. Problemy, które stają przed Izraelem. Rosnące pragnienie jedności, Samuel przygotowuje królestwo. Pośród wszystkich tych epickich gwałtów zachwycający epizod, może przeniknięty znaczeniem religijnym: Rut.

Część trzecia — OD CHWAŁY DO WYGNANIA

I. MAJESTAT KRÓLEWSKI 177

Przez przeciąg jednego wieku (1040—935) rozwija się potęga Izraela; gdzie indziej zmierzch wielkich mocarstw, straszliwy najazd Dorów. Saul, król tragiczny. Dawid, jego młodość, jego zwycięstwo nad Goliatem; namaszczonego na króla, dokonuje dzieł wielkiej wagi: daje państwu izraelskiemu stolicę, Jerozolimę, organizuje armię, kończy podbój ziemi Kanaan; grzech Dawida i kara. Salomon „w przepychu”, jego mądrość, jego przepych. Fenicjanie wtajemniczają Izraelitów w wielki han-

del i pomagają im przy budowie Świątyni jerozolimskiej. Legenda królów: Pieśń nad pieśniami.

II ZARODKI ŚMIERCI, OBIETNICE ŻYCIA . . . 212

Święty charakter monarchii izraelskiej. Nowe pogłębienie myśli religijnej w epoce królów. Wzrastający zbytek, kontakty z ludami obcymi, wpływy haremowe popychają w końcu królów do bardzo daleko posuniętej niewierności; gorsząca uprzejmość Salomona w stosunku do bożków pogańskich. Linia najmniejszego oporu w systemie monarchicznym: tendencje antyroyalistyczne, niezadowolone z powodu podatków i ciężkich robót, grożące wstrząsami społeczne, tarcia między Południem a Północą. Katastrofalny rozłam w roku 935. Dwa królestwa. Straszliwi Asyryjczycy podejmują swoją ekspansję. Do grózb zewnętrznych dołącza się w państwach palestyńskich dramat duchowy; groźby bałwochwaltwa. Prorocy; ich gwałtowny opór przeciwko obcym bóstwom; ich charakter psychologiczny i znaczenie ich posłannictwa. Znowu pogłębiają religię Izraela przygotowując jej rozwój w kierunku doktryny i bardziej personalistycznej, i zarazem bardziej uniwersalistycznej.

III. KRÓLESTWO W SOBIE ROZDWOJONE . . . 238

Obie części Izraela zmierzają do upadku, ale ten upadek polityczny przygotowuje przyszłość duchową. Kryzys w państwie północnym; bezbożny Achab, Izebel i Prorok Eliasza. W Jerozolimie Atalia. Pierwsi Prorocy piszący: Amos, Ozeasz. Przygoda Jonasza. Asyria za Sargona II dochodzi do szczytu potęgi. W roku 722 obala Samarię i królestwo północne. Największy z Proroków: Izajasz. W małym królestwie judzkim wysiłki utrzymania czystości religii: Ezechiasz, Jozjasz. Nagły upadek Asyrii, zburzenie Niniwy w roku 612. Na jej miejsce powstaje państwo neobabilońskie: Nabuchodonozor II znowu podejmuje politykę ekspansji. Prorok Jeremiasz. Zdobycie Jerozolimy w roku 586.

I. WYGNANIE I POWRÓT 275

Wysiedlenie do Babilonii; wspaniałość cywilizacji babilońskiej; życie i uczucia wygnańców. Prorok Ezechiel i jego obietnice nadziei. Budujące opowiadania o Judycie, Tobiaszu i Jobie. Daniel, jego niezwykle życie i jego proroctwa zapowiadające upadek Babilonu. Cyrus i Persowie. Upadek Babilonu w roku 539. Cyrus pozwala Żydom wrócić do Palestyny. Ci, którzy pozostają: historia Estery. Ci, którzy wyruszają: trudności powtórnego osiedlenia się. Prorocy Aggeusz i Zachariasz; odbudowa Świątyni. Izrael jest prowincją państwa perskiego, ale społeczność żydowska przechowa i uratuje wartości duchowe, których jest depozytariuszem.

II. OKRES WIELKICH MOCARSTW 309

Światem rządzą kolejno Persowie, Grecy i Rzymianie; w ten sposób przez pięć wieków przygotowuje się ten świat, na który padnie posiew ewangeliczny. Nieustępliwy opór Żydów przeciwko wpływowi pogańskiemu. Nehemiasz i mury Jerozolimy. Ezdrasz i Prawo. W owej epoce zostaje napisana Biblia (Stary Testament); doniosłość tego faktu w porównaniu z osiągnięciami innych cywilizacji. Od Aten po Aleksandra, epopeja zdobywcy; podział jego państwa; cywilizacja hellenistyczna i jej urok. Opór stawiany przez Żydów hellenizacji: Antioch Epifanes. Bunt Machabeuszów. Potomkowie Machabeuszów ulegają wpływowi greckim; ciągłe rozruchy. Rzym na Wschodzie. Religijny dramat rzymskiego pogaństwa. Rozproszenie Żydów przygotowuje dla przyszłych Apostołów środki propagandy, ale jednocześnie — prześladowców. Pompejusz zdobywa Jerozolimę w roku 63. Herod, ostatni wielki król izraelski, okrutny i rozmiłowany w zbytku. Narodzenie Chrystusa.

III. WEWNĘTRZNE ŻYCIE SPOŁECZNOŚCI . . . 353

Od religijnej ewolucji społeczności żydowskiej będzie zależeć jej stosunek do Chrystusa. Organizacja społeczności: sekty i stronnictwa (faryzeusze i saduceusze). Koncepcja Boga. Pewność posłannictwa Izraela; niebezpieczeństwo; ekskluzywizm żydowski. Panowanie Zakonu. Niebezpieczeństwo: litera ponad duchem. Moralność żydowska; metafizyka sądu, zmartwychwstanie zmarłych. Mesjanizm; jego rozwój na przestrzeni historii. Dwie koncepcje Mesjasza: król — mściciel czy odkupiciel boleściwy. Ogólne znaczenie „historii świętej”: Chrystus celem Zakonu.

Uzupełnienie	397
Tablica chronologiczna	399